KRAŠTOTYRA BIBLIOTEKOJE

2021 m.

KAS TA KRAŠTOTYRA?

- Kraštotyra – išsamus ar teminis šalies, regiono ar gyvenvietės tyrimas, atliekamas laisvalaikiu neprofesionalios visuomenės jėgomis. Kraštotyra, kaip pagalbinė istorijos tyrimų šaka yra etnologijos bei kultūrinės antropologijos dalis ir daugiausia apima tam tikros vietovės, regiono gamtos (geologinė sandara, reljefas, dirvožemis, gyvūnija, augalija) ir socialinių reiškinių tyrimą.
- Kraštotyros pradžia laikomas XVIII a. antrojoje pusėje Europoje prasidėjęs šviesuomenės kraštotyrinis sąjūdis. Lietuvoje pavienių kraštotyros atvejų žinoma nuo viduramžių.

https://lt.wikipedia.org/wiki/Kra%C5%A1totyra

KAS TA KRAŠTOTYRA?

- Kraštotyros problemą kėlė Joakimas Lelevelis, ja domėjosi filomatai. 1812 m. Dionizas Poška įkūrė pirmąjį kraštotyros muziejų Baubliuose. Lietuvos Respublikos laikotarpiu kraštotyros veikla suaktyvėjo, tapo organizuota. 1923 m. ir 1925 m. Kaune įsteigtos pirmosios kraštotyros draugijos, vėliau jos atsirado ir kituose didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Kraštotyros medžiaga ir aktualijos skelbtos leidinyje „Kraštotyra“.

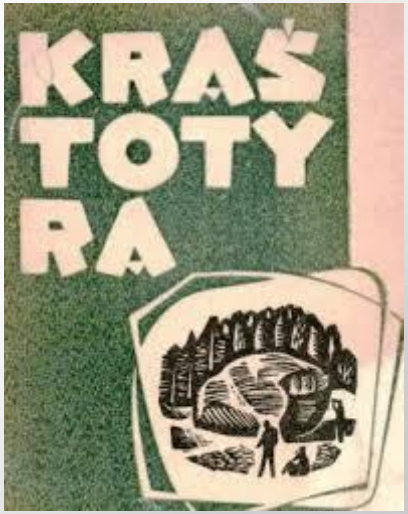

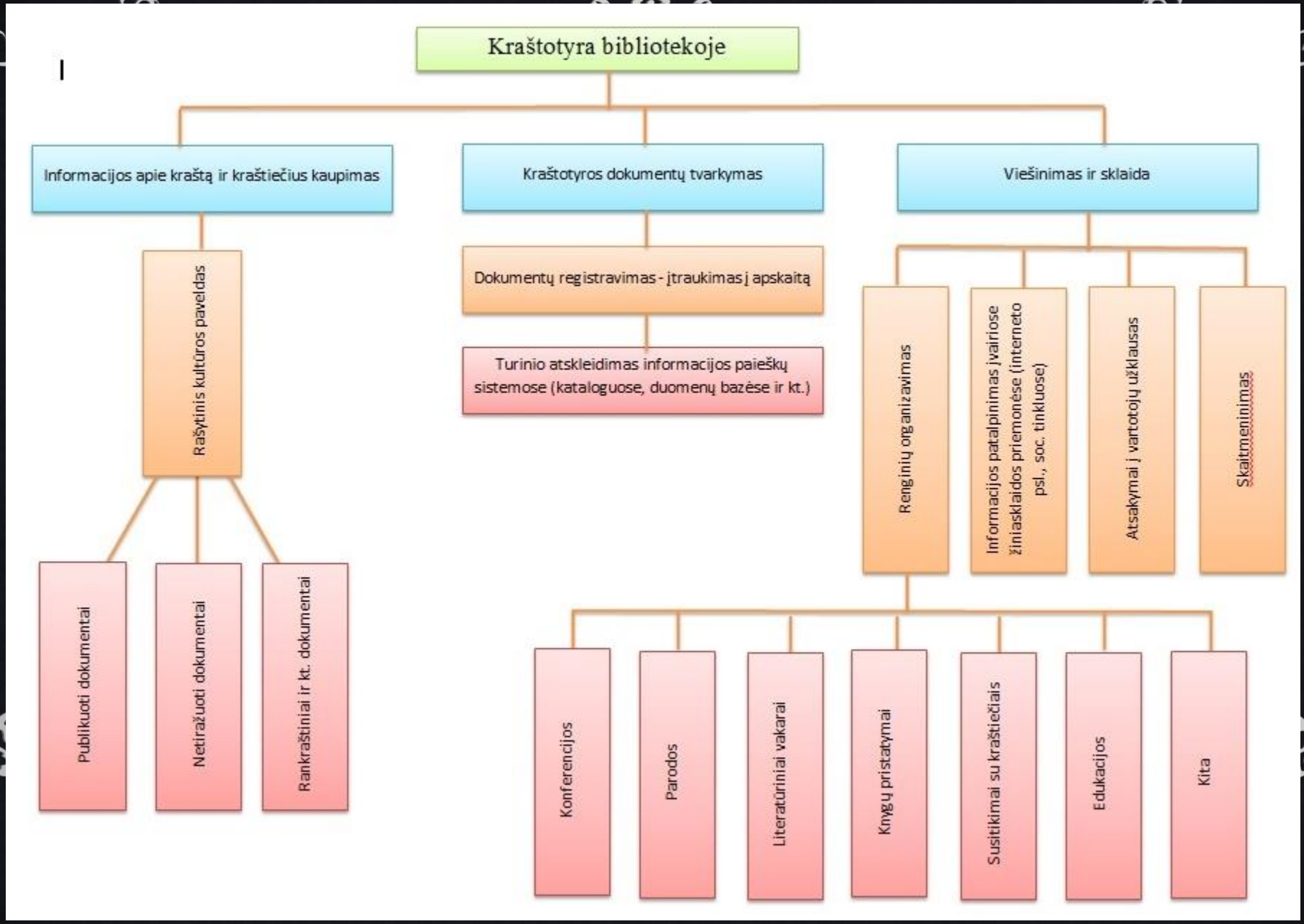
Kraštotyra bibliotekoje
Informacijos apie kraštą ir kraštiečius kaupimas
Kraštotyros dokumentų tvarkymas
Viešinimas ir sklaida
Rašytinis kultūros paveldas
Dokumentų registravimas - įtraukimas į apskaitą
Turinio atskleidimas informacijos paieškų sistemose (katalouose, duomenų bazėse ir kt.)
Renginių organizavimas
Informacijos patalpinimas įvairiose žiniasklaidos priemonėse (interneto psl., soc. tinkluose)
Atsakymai į vartotojų užklausas
Skaitmeninimas
Publikuoti dokumentai
Netiražuoti dokumentai
Rankraštiniai ir kt. dokumentai
Konferencijos
Parodos
Literatūriniai vakarai
Knygų pristatymai
Susitikimai su kraštiečiais
Edukacijos
Kita

INFORMACIJOS APIE KRAŠTĄ IR KRAŠTIEČIUS KAUPIMAS

Rašytinis kultūros paveldas:

- Publikuoti dokumentai
- Netiražuoti dokumentai
- Rankraštiniai ir kt. dokumentai

PUBLIKUOTI DOKUMENTAI

- Knygos
- Brošiūros
- Žurnalai
- Laikraščiai
- Lankstukai (skrajutės)
- Vaizdiniai dokumentai
- Smulkioji spauda
- Kartografiniai leidiniai
- Natos
- Garsiniai regimieji dokumentai
- Elektroniniai ištekliai
- Kiti

VAIZDINIAI DOKUMENTAI

- Atvirukai
- Fotografijos
- Ekslibrisai
- Scenografijos eskizai
- Plakatai
- Kita

SMULKIOJI SPAUDA

- Renginių programos
- Afišos
- Atsišaukimai
- Skelbimai
- Kita

KARTOGRAFINIAI LEIDINIAI

- Žemėlapiai
- Schemos
- Kita

GARSINIAI REGIMIEJI DOKUMENTAI

GARSO ĮRAŠAI:

- Plokštelės
- Garsajuostės.

VAIZDO ĮRAŠAI:

- Kino ir dokumentiniai filmai kino juostose
- Vaizdajuostės.

NETIRAŽUOTI DOKUMENTAI

- Fotografijos
- Skaidrės
- Garso ir vaizdo įrašai
- Kiti

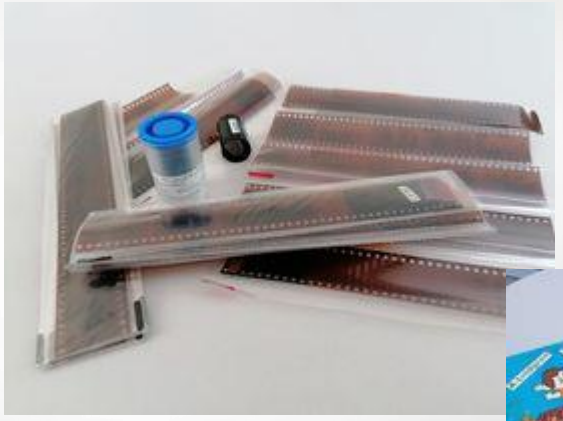

RANKRAŠTINIAI IR KITI DOKUMENTAI

Kraštotyros darbai, parengti bibliotekininkų ir kitų asmenų (tiražas dažniausiai nuo 1 iki 3 egz.):

- Bibliotekų, kaimų, dvarų istorijos
- Bibliotekų metraščiai
- Bibliotekų kronikos
- Kraštiečių prisiminimai

RANKRAŠTINIAI IR KITI DOKUMENTAI

Teminiai aplankai, sudaryti iš:

- įvairių šaltinių kopijų
- iškarpų
- originalių dokumentų

(lankstukų, afišų, plakatų ir kt.)

KRAŠTO ŽMONIŲ RANKRAŠTINIAI DOKUMENTAI

- Knygų
- Straipsnių
- Paskaitų
- Pranešimų rankraščiai
- Prisiminimai
- Pasakojimai
- Kita

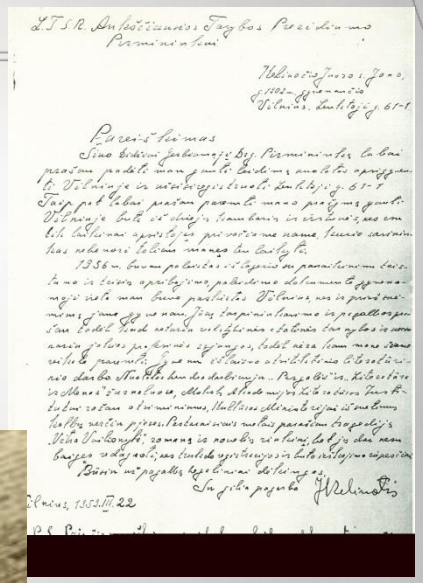

PAGRINDINIAI KRAŠTOTYROS IŠTEKLIŲ FONDO ATRANKOS KRITERIJAI NUSAKOMI APIBŪDINANT PATĮ KRAŠTOTYROS DOKUMENTĄ

- turinys (apie kraštą);
- leidimo vieta (konkrečios bibliotekos teritorija);
- kartotinės laidos kriterijus;
- autorius (kraštietis).

Kraštotyros dokumentams netaikomi dokumento kalbos, leidimo vietos, saugojimo trukmės apribojimai, informacijos senėjimo, leidinio panaudojimo kriterijai.

Komplektuojant kraštotyros fondą neatsižvelgiama į dokumento istorinę, kultūrinę, poligrafinę vertę, tik į leidimo vietą.

Paprastai į kraštotyros fondą traukiamas dokumentas, kurio 2 / 3 atitinka objekto apibrėžimą.

KRAŠTOTYROS DOKUMENTŲ TVARKYMAS

- Dokumentų registravimas – įtraukimas į apskaitą
- Turinio atskleidimas informacijos paieškų sistemose: kataloguose, duomenų bazėse ir kt.

TURINIO ATSKLEIDIMAS INFORMACIJOS PAIEŠKŲ SISTEMOSE

- Kiekvienas kraštotyrai priskirtas dokumentas turi būti įtrauktas į apskaitą, sukataloguotas ir paženklintas taip, kad kraštotyros fondą būtų galima nesunkiai analizuoti ir, esant reikalui, papildyti.

Kraštotyros informacijos rinkimo kriterijai tokie pat kaip ir dokumentų: turinio sąsajos su kraštu, informacija apie kraštietį, jo veiklą, kūrinius.

TURINIO ATSKLEIDIMAS INFORMACIJOS PAIEŠKŲ SISTEMOSE

- LIBIS suvestinis katalogas http://www.lnb.lt/katalogai/libissuvestinis-katalogas) – bendra bibliografinė sistema, jungianti informaciją apie Lietuvos LIBIS bibliotekose saugomus dokumentus. Jame atspindimi įvairių tipų ir formų, įvairios paskirties ir informacijos dokumentai (spaudiniai, mikrofilmai, mikrokortos, filmai, vaizdo juostos, garsajuostės, plokštelės, elektroniniai dokumentai, disertacijos ir habilitaciniai darbai ir kt.). Jame galima rasti taip pat ir kraštotyros fondo dokumentų įrašus.

TURINIO ATSKLEIDIMAS INFORMACIJOS PAIEŠKŲ SISTEMOSE

- Kraštotyros bibliografinė informacija skelbiama Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB), viešųjų bibliotekų elektroniniuose kataloguose, duomenų bazėse, suvestiniame LIBIS kataloge ir žiniasklaidoje (vietinėje spaudoje, regioninės televizijos laidose, interneto svetainėse, socialiniuose tinkluose), taip pat kraštotyros darbuose, skrajutėse ir kt.

TURINIO ATSKLEIDIMAS INFORMACIJOS PAIEŠKŲ SISTEMOSE

- Kraštotyros išteklių fondo dokumentai turi atsispindėti elektroniniuose viešųjų bibliotekų kataloguose. Ši informacija randama ir:

https://www.rokiskis.rvb.lt/leidiniu-paieska-2/

https://www.rokiskis.rvb.lt/krastotyra/

KRAŠTOTYROS INFORMACIJOS VIEŠINIMAS IR SKLAIDA

- Renginių organizavimas
- Informacijos patalpinimas įvairiose žiniasklaidos priemonėse
- Atsakymai į vartotojų pateikiamas užklausas
- Skaitmeninimas

RENGINIAI

- Konferencijos
- Parodos
- Literatūriniai vakarai
- Knygų pristatymai
- Susitikimai su kraštiečiais
- Edukacijos
- Kita

INFORMACIJOS PATALPINIMAS ŽINIASKLAIDOS PRIEMONĖSE

- Interneto puslapiuose, socialiniuose tinkluose:

https://www.rokiskis.rvb.lt

https://www.rokiskis.rvb.lt/krastotyra/

- BIBLIOTEKA SPAUDOJE
- ROKIŠKIO KRAŠTAS SPAUDOJE
- ROKIŠKIO RAJONO ĮŽYMIŲ DATŲ KALENDORIUS
- RANKRAŠČIŲ EKSPOZICIJA
- BIBLIOTEKOS LEIDINIAI
- ROKIŠKIO KRAŠTO GARBĖS PILIEČIAI
- KRAŠTIEČIAI
- ŽURNALAS „PRIE NEMUNĖLIO“

RVB

ROKIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS
JUOZO KELIUOČIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

INFORMACIJOS PATALPINIMAS ŽINIASKLAIDOS PRIEMONĖSE

- https://www.rokiskis.rvb.lt/virtualios-parodos/
- Viktorina „Pažinkime Rokiškio krašto literatūrinio žodžio kūrėjus: https://www.rokiskis.rvb.lt/viktorina/Rokiskis.html

Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centro puslapyje: www.keliuociucentras.rvb.lt:

- https://www.keliuociucentras.rvb.lt/lt/laikrastis-prie-nemunelio
- https://www.keliuociucentras.rvb.lt/lt/rokiskio-pragiedruliai
- https://www.keliuociucentras.rvb.lt/lt/krasto-kureju-puslapis
- https://www.keliuociucentras.rvb.lt/lt/literaturine-juozo-keliuocio-premija
- https://www.keliuociucentras.rvb.lt/lt/seliu-kultura
- https://www.keliuociucentras.rvb.lt/lt/seliu-kultura/rokiskio-krasto-kultura-spaudoje

SKAITMENINIMAS

- Kraštotyros dokumentų skaitmeninimo tikslas – suskaitmeninti unikalius ir vertingus kultūros paveldo objektus. Skaitmeninimas padeda atverti visuomenei kraštotyros objektus ir naudotis jais per nuotolinę prieigą.
- Viešosios bibliotekos turi sukaupusios nemažai vertingų su krašto istorija susijusių bibliografinių įrašų, kraštotyros darbų, dalis kurių yra unikalūs, niekur nepublikuoti ir prieinami tik konkrečios bibliotekos vartotojams. Bibliotekininkai šiuos išteklius (jei leidžia autorinės teisės) perkelia į elektronines laikmenas.

SKAITMENINIMAS

- Apskričių ir savivaldybių viešosios bibliotekos, bendradarbiaudamos ir koordinuodamos savo veiklas, kuria visatekstes duomenų bazes, portalus. To pvz.: www.epaveldas.lt

SKAITMENINIMAS

- **Dokumentinį paveldą** skaitmenina: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, Vilniaus universiteto biblioteka, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Kauno apskrities viešoji biblioteka, Klaipėdos apskrities viešoji Ievos Simonaitytės biblioteka, Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešoji biblioteka, Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka.
- Projekto metu skaitmeninamos XVI –XX a. knygos lietuvių kalba ir lituaniniai leidiniai, senieji Lietuvos ir išeivijos periodiniai, kartografiniai leidiniai, smulkioji spauda, pavyzdžiui, valdžios įstaigų įsakymai, potvarkiai, atsišaukimai, afišos, programos ir daugelis kitų įvairius istorinius laikotarpius atspindinčių dokumentų.

SKAITMENINIMAS

- **Muziejines vertybes** skaitmenina: Lietuvos dailės muziejus, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus.
- Lietuvos dailės muziejus išskirtinį dėmesį skiria liaudies meno ir taikomosios dailės eksponatams. Skaitmeninama tradicinė liaudies skulptūra, liaudies meistrų sukurti baldai, keramikos, medžio dirbiniai, gausi senosios liaudies tekstilės kolekcija, sukaupta pokaryje rengtų liaudies meno ekspedicijų metu.

SKAITMENINIMAS

- Muzikos kūrinius skaitmenina Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, surinkusi išsamią lietuviškų garso įrašų kolekciją. Portale pateikta per 11000 suskaitmenintų garso įrašų, išleistų įvairiose pasaulio šalyse 1907-1993 m. laikotarpiu.

SKAITMENINIMAS

❖ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka pagal parengtą metodiką skaitmenina **Lietuvių literatūros klasikos kūrinius,** atlieka teksto atpažinimą bei ruošia įvairiais formatais elektronines knygas. Šiuo metu portale publikuojami kūriniai išskirti atskiroje e. klasikos bibliotekoje.

KELETAS PAVYZDŽIŲ

- Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos „Klaipėdos regiono etnokultūros lobiai: internetinis portalas“: http://www.klavb.lt/EL_LEIDINIAI/KRASTOTYRA/
- Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus biblioteka sukūrė visatekstę kraštotyros duomenų bazę „Vilnijos vartai“: http://www.vilnijosvartai.lt/

Svetainė **„Dainavos kraštas“,** skirta Alytaus apskrities bibliotekų kraštotyros informacijos sklaidai internete: http://www.dainavoskrastas.lt/.

Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka yra sukūrusi portalą krašto istorijai ir kultūrai pažinti „Panevėžio kraštas virtualiai“, kuriame skelbiami skaitmeninti apskrities institucijų paveldo rinkiniai – Biržų, Kupiškio, Panevėžio, Pasvalio, Rokiškio ir kt., Panevėžio AVB skaitmeninė kolekcija: https://paneveziokrastas.pavb.lt/gabrieles-petkevicaites-bites-viesosios-bibliotekos-suskaitmeninti-leidiniai/

Skaitmeninis Juozo Miltinio archyvas: http://www.miltinis.lt

SKAITMENINIMAS

- Skaitmenintas Panevėžio apskrities kultūros paveldas: https://paneveziokrastas.pavb.lt/panevezio-apskrities-kulturos-paveldas-internete/
- Skaitmenintų-Rokiškio-krašto-bažnyčių-metrikų-knygų-sąrašas.pdf: https://paneveziokrastas.pavb.lt/wp-content/uploads/2020/03/Skaitmenint%C5%B3-Roki%C5%A1kio-kra%C5%A1to-ba%C5%BEny%C4%8Di%C5%B3-metrik%C5%B3-knyg%C5%B3-s%C4%85ra%C5%A1
- Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos kuriamas portalas: **Eduteka** – skaitmeninė erdvė bibliotekininkams, skirta dalintis sukaupta patirtimi ir informacija apie edukacines veiklas, kvalifikacijos tobulinimą ir kitus aktualius dalykus

SKAITMENINIMAS

- Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos suskaitmeninti leidiniai:

https://www.rokiskis.rvb.lt/uploads/IKELIAMI_DOKUMENTAI/Skaitmeninis%20archyvas/Knyga_SKRIAUDA.pdf

Rokiškio krašto kultūros žurnalas „Prie Nemunėlio“:

https://drive.google.com/drive/folders/1-7VdayfEpOQv_NN97vvoplpCJ1s0Px1u

LITERATŪRA

- Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcija: patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimu Nr. 933 // Valstybės žinios. 2005, Nr. 105–3877 (su pakeitimais).
- Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija: patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 493 // Valstybės žinios. 2009, Nr. 66–2624 (su pakeitimais).
- Skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015–2020 metų programa: patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. kovo 4 d. įsakymu Nr. ĮV-153: https:// lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/lietuvos-kulturos-paveldo-skaitmeninimo-politika

LITERATŪRA

- Ivaškevičienė, Genovaitė. Kraštotyros darbo koordinavimas apskričių ir savivaldybių viešosiose bibliotekose: veiklos aktualijos // Šiandien aktualu. – 2020, I pusm. 1 (62). – Vilnius, 2020. – P. 29–55.
- LIBIS suvestinis katalogas: http://www.lnb.lt/katalogai/libis-suvestinis-katalogas
- Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas (NBDB) / Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka: http://www.lnb.lt/atradimai/katalogai/nacionalines-bibliografijos-duomenu-bankas

LITERATŪRA

- Virtuali elektroninio paveldo svetainė: www.epaveldas.lt
- Dainavos kraštas: Alytaus apskrities kraštotyra: http://www.dainavoskrastas.lt/
- Klaipėdos regiono etnokultūros lobiai: http://www.klavb.lt/EL_
- Panevėžio kraštas virtualiai: portalas krašto istorijai ir kultūrai pažinti: https://paneveziokrastas.pavb.lt/gabrieles-petkevicaites-bitesviesosios-bibliotekos-suskaitmeninti-leidiniai/
- Panevėžio krašto paveldas / Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka: https://www.pavb.lt/paneveziokrasto-paveldas/
- Vilnijos vartai: Vilniaus apskrities kraštotyra. Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka: http://www.vilnijosvartai.lt
- Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešoji biblioteka: www.rokiskis.rvb.lt
- Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centras: www.keliuociucentras.rvb.lt